আৰ্যবিদ্যাপীঠৰ হীৰক জয়ন্তী বৰ্ষৰ উপলব্ধি

শিক্ষকতাৰ আনন্দ আৰু সাৰ্থকতা

আৰ্যবিদ্যাপীঠ কলেজ এটা শিক্ষানুষ্ঠান নহয়, এটা বিদ্যায়তনিক আন্দোলন। আন্দোলনটোৰ নেতা আছিল গিৰিধৰ শৰ্মা। আন্দোলনৰ চালিকা শক্তি ৰূপে তেওঁ গ্ৰহণ কৰিছিল উপনিষদৰ অমোঘ মন্ত্ৰ,— 'অসতো মা সদ্‌গময়। তমসো মা জ্যোতিৰ্গময়।'

অৱলোকন

ড° জয়কান্ত শৰ্মা

তাৰিখটো ঠিকেই মনত আছে, ২৯ মে', ২০০৯। পেন্সনৰ কাগজ-পত্ৰ লৈ উচ্চ শিক্ষাৰ সঞ্চালক মহোদয়ক দেখা কৰিবলৈ গৈছিলো। তেতিয়া সঞ্চালক দিলবৰ হুছেইন। অভ্যৰ্থনা কক্ষত থকা কাৰ্যালয় সহকাৰীজনে ক'লে,— ছাৰ মিটিঙত আছে, দেখা কৰাত পলম হ'ব; তথাপি নাম-ঠিকনা লিখি দিয়ক, মই শ্লিপখন দি থৈ আহোঁগৈ। দিলো। তেওঁ শ্লিপখন লৈ ভিতৰলৈ সোমাই গ'ল আৰু ক্ষন্তেক পাছতে ওলাই আহি ক'লে,— ছাৰে আপোনাক এতিয়াই মাতিছে।

মই ভিতৰলৈ সোমাই গ'লো। লগে লগে সঞ্চালক মহোদয় থিয় হৈ নমস্কাৰ জনালে, আৰু ক'লে,— আহক ছাৰ, বহক। আপুনি অৱসৰ পালে, মই গম পাইছো। মই বহাৰ পাছত মিটিঙত উপস্থিত থকা শিক্ষা বিষয়াসকলৰ ফালে চাই সঞ্চালক মহোদয়ে ক'লে,— এখেত মোৰ ছাৰ, আমাক খুব ভালকৈ কেমেষ্ট্ৰি পঢ়ুৱাইছিল; এখেতসকলে ভালকৈ নপঢ়ুৱালে আমি ক'ত মানুহ হ'ব পাৰিলোহেঁতেন। বুঢ়া বয়সতো লাজত ৰঙা-ছিঙা পৰিলো। প্ৰশংসা ভাল লাগে যদিও সমজুৱাভাৱে নিজৰ প্ৰশংসা নিজে শুনিলে অস্বস্তি বোধ কৰো। সঁচাকৈয়ে ইমান ভালকৈ পঢ়ুৱাইছিলোনে, ৩৫ বছৰ পাছতো মনত ৰাখিবলগীয়াকৈ? পিছে তাতেই শিক্ষকতাৰ আনন্দ, শিক্ষকতাৰ সাৰ্থকতা। কিন্তু আনন্দ আৰু সাৰ্থকতাৰ মাজত নিহিত আছে আৰ্যবিদ্যাপীঠ কলেজৰ গৰিমা আৰু মৰ্যাদাও।

এনে অভিজ্ঞতা অনেকবাৰ হৈছে। কোনো অনুষ্ঠানত বা ৰাজহুৱা স্থানত লগ পাই পূৰ্ব ছাত্ৰই মোৰ ব্যক্তিগত খা-খবৰবোৰ লোৱাৰ উপৰি শ্ৰেণীকোঠাৰ অভিজ্ঞতাৰ সোঁৱৰণ কৰে। শিক্ষকতাৰ শলাগ লয়। এনেবোৰ কথা-বতৰা ব্যক্তিগত পৰ্যায়ৰ হ'লেও সম্বন্ধটো কিন্তু ব্যক্তিগত নহয়। সম্বন্ধটোৰ মাজত আৰ্যবিদ্যাপীঠ কলেজখন সোমাই আছে। দিলবৰ হুছেইনেও 'এখেতসকলে', 'আমাক পঢ়ুৱাইছিল', 'আমি মানুহ হোৱা'ৰ কথাহে কৈছে। 'আমি' মানে আৰ্যবিদ্যাপীঠ কলেজৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰী; 'এখেতসকল' মানে আৰ্যবিদ্যাপীঠৰ শিক্ষক-শিক্ষয়িত্ৰী। এই 'আমি'ৰ মাজত ময়ো আছো। 'দিলবৰ হুছেইনহঁত'ৰ স'তে মোৰ ছাত্ৰ-শিক্ষকৰ সম্বন্ধ; কিন্তু আন এটা সম্পৰ্ক, আমি পূৰ্ব ছাত্ৰও। সেইটোৰ মাদকতা সুকীয়া।

আৰ্যবিদ্যাপীঠৰ হীৰক জয়ন্তী বৰ্ষত আজি কলেজখনৰ প্ৰতিষ্ঠাতা অধ্যক্ষ গিৰিধৰ শৰ্মাৰ এষাৰ কথা মনত পৰিছে; তেওঁ বিভিন্ন উপলক্ষত ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলক প্ৰায়েই কৈছিল,— মই তোমালোকক বিশেষ সা-সুবিধা দিব পৰা নাই; কিন্তু এই সীমিত সা-সুবিধাৰ মাজেৰে তোমালোক মানুহ হ'ব লাগিব। সম্ভৱতঃ পৰীক্ষাত ভাল ফল দেখুওৱাতকৈও মানুহ হোৱাৰ ওপৰত বেছি গুৰুত্ব দিয়াটোকে তেওঁ বিচাৰিছিল। পিছে মানুহ হোৱাৰ পথ কি? সেইটোৰে অনুশীলন কৰিবলৈ তেওঁ স্থাপন কৰিছিল আৰ্যবিদ্যাপীঠ।

এসময়ৰ গুৱাহাটী চহৰৰ আওঁহতীয়া ঠাই 'চেৰাপভাটী'ত এখন কলেজ নতুনকৈ স্থাপন কৰাটো সৰু প্ৰত্যাহ্বান নাছিল; কিন্তু সেই প্ৰত্যাহ্বান তেওঁ গ্ৰহণ কৰিছিল হাঁহিমুখে। একাংশ স্থানীয় লোকৰ বিৰোধতো আছিলেই, ঠাই টুকুৰাও আছিল অগম্য। অথচ তাতেই দুটামান অসম আৰ্হিৰ কোঠা সাজি আৰম্ভ কৰি দিছিল এখন মহান শিক্ষানুষ্ঠানৰ জয়যাত্ৰাৰ। সেয়া ১৯৫৮ৰ জুলাইৰ ২৯ তাৰিখৰ কথা। তাৰে পাছৰে পৰা আৰ্যবিদ্যাপীঠ আৰু থমকি ৰোৱা নাই। কলা শাখাৰ পাছত বিজ্ঞান শাখা খোলা হ'ল, আকৌ তাৰ পাছত বাণিজ্য শাখাও। এটাৰ পাছত আনটো বিষয়ৰ বিভাগ খোলা হ'ল। কেইটামান বছৰৰ ভিতৰতে একেটা চৌহদতে বিদ্যালয়, মহাবিদ্যালয়ৰ শ্ৰেণীৰ উপৰি স্নাতকোত্তৰ শ্ৰেণীৰ পাঠদানৰ সুযোগ থকা বিৰল শিক্ষানুষ্ঠানৰ মৰ্যাদা পালে আৰ্যবিদ্যাপীঠে। আৰ্যবিদ্যাপীঠৰ চমকপ্ৰদ উত্তৰণৰ ফলতে মাথোন চাৰিটা বছৰৰ পাছতে ডেন্সাৰ কলেজৰ পৰা ঘাটি মঞ্জুৰি প্ৰাপ্তলৈ উন্নীত হৈছিল; আজি এইখন আগশাৰীৰ প্ৰাদেশিকীকৃত মহাবিদ্যালয়।

ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ বিদ্যায়তনিক উৎকৰ্ষতাৰ বাবে আৰ্যবিদ্যাপীঠ কলেজত আৰম্ভ কৰা হৈছিল COSIP (বিজ্ঞান শিক্ষাৰ বাবে বিভিন্ন বিভাগৰ মাজত সমন্বয় সাধন) আৰু COHSIP (বিভিন্ন কলা বিষয়ৰ মাজত সমন্বয় সাধন) কাৰ্যসূচী। তদুপৰি কলেজখনত স্থাপিত হৈছিল এটা স্বাস্থ্য সেৱা কেন্দ্ৰ, যিটোৰ জৰিয়তে কলেজৰ ওচৰৰ লোকসকলো উপকৃত হৈছিল। এনে কাৰণতে মাথোন অসমৰে নহয়, মেঘালয়, নাগালেণ্ড, মণিপুৰ, অৰুণাচল প্ৰদেশ আদি ৰাজ্যৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীয়েও ঢাপলি মেলিছিল আৰ্যবিদ্যাপীঠলৈ। গিৰিধৰ শৰ্মাই স্পষ্ট কৰি দিছিল, 'আৰ্য'ৰ অৰ্থ 'শ্ৰেষ্ঠ।' আৰ্যবিদ্যাপীঠ এখন শ্ৰেষ্ঠ শিক্ষানুষ্ঠান হ'ব লাগিব। কিন্তু গঢ় দিব কোনে? ছাত্ৰ-ছাত্ৰী আৰু শিক্ষক-শিক্ষয়িত্ৰীসকলেই নহয়নে? তেওঁলোকৰ সহযোগিতা, কৰ্তব্যনিষ্ঠা আৰু দূৰদৰ্শিতাৰ ফলতে এই কলেজখনে সাফল্যৰ উচ্চ শিখৰত আৰোহণ কৰিছিল।

আৰ্যবিদ্যাপীঠ কলেজ এটা শিক্ষানুষ্ঠান নহয়, এটা বিদ্যায়তনিক আন্দোলন। আন্দোলনটোৰ নেতা আছিল গিৰিধৰ শৰ্মা। আন্দোলনৰ চালিকা শক্তি ৰূপে তেওঁ গ্ৰহণ কৰিছিল উপনিষদৰ অমোঘ মন্ত্ৰ,— 'অসতো মা সদ্‌গময়। তমসো মা জ্যোতিৰ্গময়।' মোক অসৎ পথৰ পৰা সৎ পথলৈ নিয়া, আন্ধাৰৰ পৰা পোহৰলৈ নিয়া; এয়াইতো প্ৰকৃত শিক্ষাৰ অৰ্থ, বিদ্যা লাভৰ লক্ষ্য। আন্দোলনটোত জড়িত হৈছিল শিক্ষক, ছাত্ৰ, অভিভাৱক, শুভাকাংক্ষী ব্যক্তিসকল আৰু অনেক তেনেই সাধাৰণ লোক। আনকি তুলসী গোৱালিনীৰ দৰে নিৰক্ষৰ দৰিদ্ৰ মহিলাগৰাকীয়ে নিজৰ সমস্ত সাঁচতীয়া ধনখিনি তুলি দিছিল গিৰিধৰ শৰ্মাৰ হাতত। তেৰোঁ বিচাৰিছিল, আন্ধাৰৰ পৰা পোহৰলৈ যোৱাৰ পথটো সুচল হওক। বিদ্যায়তনিক আন্দোলনটোৰ সাৰ্থকতাৰ আঁৰত আছিল পণ্ডিত গিৰিধৰ শৰ্মাৰ বিৰল নেতৃত্ব আৰু অনন্য ব্যক্তিত্ব।

এইখিনিতে ব্যক্তি গিৰিধৰ শৰ্মাৰ বিষয়েও দু-আষাৰ উল্লেখ কৰাটো উচিত হ'ব। অতি দৰিদ্ৰ পৰিয়ালৰ সন্তান গিৰিধৰ শৰ্মাই ছাত্ৰ হিচাপে নিজে কলেজত পদাৰ্পণ কৰাৰ সুযোগ পোৱা নাছিল। স্কুলৰ দেওনা পাৰ হোৱাৰ পাছতে তেওঁ এম ভি স্কুলৰ সহকাৰী শিক্ষক পদত নিযুক্ত হৈছিল; নামমাত্ৰ বেতনেৰে ভায়েকহঁতক কলেজত পঢ়ুৱাইছিল, বিধৱা মাতৃৰ যত্ন লৈছিল। কিন্তু নিজে উচ্চ শিক্ষা লাভ কৰাৰ লক্ষ্যৰ পৰা বিচলিত হোৱা নাছিল। প্ৰাইভেট পৰীক্ষাৰ্থীৰূপে এটাৰ পাছত আনটো বিশ্ববিদ্যালয়ৰ পৰীক্ষাত অৱতীৰ্ণ হৈ তেওঁ লাভ কৰিছিল অসমীয়াৰ এম এ ডিগ্ৰী, ব্যাকৰণ শাস্ত্ৰী। বিভিন্ন বিদ্যালয়ত শিক্ষকতা কৰাৰ পাছত তেওঁ যোগদান কৰিছিল কটন কলেজত।

এনে পটভূমিত এখন নতুন কলেজ পাতিবলৈ কটন কলেজৰ অধ্যাপকৰ পদ স্বেচ্ছাই ত্যাগ কৰি অনিশ্চয়তাৰ পথলৈ ওলাই অহাটো গিৰিধৰ শৰ্মাৰ এটা দুঃসাহসিক পদক্ষেপহে বুলিব লাগিব। সাংসাৰিক জীৱনত তেওঁ আৰ্থিক সংকটত নোভোগাকৈও থকা নাছিল। কিন্তু সঁচা অৰ্থত আৰ্যবিদ্যাপীঠক এখন মানুহ গঢ়াৰ শিক্ষানুষ্ঠানলৈ ৰূপ দিয়াৰ অদম্য হাবিয়াসে তেওঁক সকলো দুখ-কষ্ট সহিবলৈ শকতি দিছিল। আৰ্যবিদ্যাপীঠ আছিল তেওঁৰ বাবে এটা সাধনা। তেওঁ ছাত্ৰ জীৱনত তথা চাকৰি কালত লাভ কৰা সকলো ধৰণৰ ইতিবাচক অভিজ্ঞতাৰ সফল প্ৰয়োগ কৰিবলৈ বিচাৰিছিল আৰ্যবিদ্যাপীঠত। গিৰিধৰ শৰ্মা অসম সাহিত্য সভাৰ সভাপতিৰূপে নিৰ্বাচিত হৈছিল; তেওঁ ৰাষ্ট্ৰীয় স্বয়ং সেৱক সংঘৰ মহানগৰ কাৰ্যবাহ আছিল। কিন্তু তেওঁৰ বাবে আৰ্যবিদ্যাপীঠ আছিল প্ৰথম অগ্ৰাধিকাৰ।

গিৰিধৰ শৰ্মাৰ কৰ্মজীৱনলৈ লক্ষ্য কৰিলে পণ্ডিতগৰাকীক 'ভীমকৰ্মা' বোলাৰ কাৰণ সহজে বুজিব পাৰি। আৰ্যবিদ্যাপীঠৰ যোগেদি তেওঁ যে ছাত্ৰসকলকহে মানুহ কৰাৰ দায়িত্ব গ্ৰহণ কৰিছিল, তেনে নহয়; অধ্যাপকসকলকো দায়িত্বশীল শিক্ষকৰূপে গঢ়ি তোলাৰ সকলো কৌশল প্ৰয়োগ কৰিছিল। সেই সময়ত বিশ্ববিদ্যালয় অনুদান আয়োগেও কলেজ শিক্ষকৰ গৱেষণাত আগ্ৰহ দেখুওৱা নাছিল। গৱেষণাৰ বাবে বিশেষ ছুটী, জলপানি বা উচ্চহাৰৰ দৰমহাৰ ব্যৱস্থাও নাছিল। তথাপি গিৰিধৰ শৰ্মাই আৰ্যবিদ্যাপীঠৰ শিক্ষকসকলক অংশকালীন গৱেষণাৰ বাবে উদ্‌গনি দিছিল। তেওঁ কৈছিল— যিটো বিষয়ত তুমি স্নাতকোত্তৰ ডিগ্ৰী ল'লা, যিটো বিষয়ত তুমি শিক্ষকতা কৰিছা, সেইটো বিষয়ত গৱেষণা নকৰিবা কিয়? তেওঁৰ প্ৰেৰণাৰ ফলতে এসময়ত আৰ্যবিদ্যাপীঠ হৈছিল গৈ অসমৰ সৰ্বাধিক পি এইচ ডি ডিগ্ৰীধাৰী শিক্ষকৰ কলেজ।

আৰ্যবিদ্যাপীঠত আলোচনাচক্ৰ, বক্তৃতানুষ্ঠান, কৰ্মশালা আদিৰ আয়োজন কৰাৰ উদ্দেশ্য আছিল, শিক্ষক আৰু ছাত্ৰসকলক বৌদ্ধিক উত্তৰণৰ বাবে সমল যোগোৱা। গুৰুত্বপূৰ্ণ কথাটো হ'ল, ছাত্ৰ-শিক্ষকৰ অনুষ্ঠানবোৰত বা পাৰদৰ্শী ব্যক্তিৰ স'তে মতবিনিময় অনুষ্ঠানত তেওঁ নিজেও উপস্থিত আছিল; আনকি বিজ্ঞানৰ মৌলিক কথাবোৰ বুজিবলৈও চেষ্টা কৰিছিল। ক'বলৈ গ'লে গিৰিধৰ শৰ্মা আছিল এক বৈচিত্ৰ্যপূৰ্ণ চৰিত্ৰৰ ব্যক্তি। ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ স'তে তেওঁ থাকে খেলপথাৰত, পুথিভঁৰালৰ পঢ়া-কোঠাত; আনকি বিজ্ঞানৰ পৰীক্ষাগাৰতো। প্ৰথম অৱস্থাত আৰ্যবিদ্যাপীঠ কলেজৰ ছাত্ৰাবাস আছিল দুটামান খেৰী ঘৰত, তাত বিজুলী বাতিৰ সলনি কেৰাচিন তেলৰ লেম্প জ্বলিছিল। কিন্তু আৱাসীসকলৰ খোৱা-বোৱা, পঢ়া-শুনাৰ খবৰ ল'বলৈ অধ্যক্ষগৰাকী মাজে-সময়ে তাতো উপস্থিত হৈছিল গৈ।

ছাত্ৰ-শিক্ষকৰ লগত যোগসূত্ৰ ৰক্ষা কৰাত গিৰিধৰ শৰ্মাৰ সমকক্ষ দ্বিতীয় অধ্যক্ষ এগৰাকী আছিল বুলি মোৰ বিশ্বাস নহয়। এই যোগসূত্ৰৰ বাবেই কলেজৰ দশম বাৰ্ষিকী উৎসৱ অনুষ্ঠানত অন্তৰ্ভুক্ত হোৱা বিজ্ঞান প্ৰদৰ্শনীখনে গুৱাহাটীবাসীৰ বাবে চমকৰ সৃষ্টি কৰিব পাৰিছিল। তেনে এখন বিজ্ঞান প্ৰদৰ্শনী আজিও আন কোনো কলেজত হোৱা বুলি দাবী কৰিব নোৱাৰি। গিৰিধৰ শৰ্মাৰ প্ৰেৰণাই ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলক আগুৱাই যোৱাত সহায় কৰিছিল; আনকি কলেজ এৰি যোৱাৰ পাছতো কোনো প্ৰাক্তন ছাত্ৰই দেখুওৱা কৃতিত্বৰ বাবে অধ্যক্ষগৰাকীয়ে আনন্দ প্ৰকাশ কৰিছিল,— 'চোৱা, এয়া আমাৰ ছাত্ৰৰ কৃতিত্ব।'

সাহিত্য সভা বা আন কোনো ৰাজহুৱা কামত গুৱাহাটীৰ বাহিৰলৈ গ'লে তেওঁ ৰাতি পোৱা কোনো অধ্যাপকৰ মূল ঘৰত সোমাই চাহ-পানী খাই আহে। পিছদিনা হয়তো কলেজত অধ্যাপকগৰাকীক কয়— কালি আপোনাৰ ঘৰত সোমাই আহিলো, বৰ ভাল লাগিল। কোনো শিক্ষক কলেজত অনুপস্থিত থাকিলে গিৰিধৰ শৰ্মাই শিক্ষকগৰাকীৰ ছুটীৰ দৰ্খাস্তখনতকৈও বেছি গুৰুত্ব দিছিল শিক্ষকজনৰ সমস্যাৰ ওপৰতহে। আনহাতে, শ্ৰেণীত পাঠদান কৰোতে শিক্ষকসকলে কেনেদৰে ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ মনোযোগ আকৰ্ষণ কৰিব লাগে, ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ স'তে মত বিনিময় কৰাৰ কৌশল আদি সম্পৰ্কেও অধ্যক্ষগৰাকীয়ে স'ততে আলোচনা কৰিছিল।

এই লিখাটোত আৰ্যবিদ্যাপীঠ কলেজৰ কৃতী শিক্ষকসকলৰ বিষয়ে সবিশেষ আলোচনা কৰাৰ অৱকাশ নাই। কিন্তু মোৰ বাবে শিক্ষকতাৰ সাৰ্থকতা আৰু আনন্দৰ মূলতে আছে আৰ্যবিদ্যাপীঠ। এই মহান শিক্ষানুষ্ঠানখনতে ছাত্ৰ হিচাপে ভালেমান প্ৰতিভাধৰ শিক্ষকৰ পৰা বিদ্যা লাভ কৰাৰ সৌভাগ্য হৈছে; আকৌ পাছলৈ সেইসকলৰে অনেকজন হৈছেগৈ মোৰ সহকৰ্মী। এনে এক অনুকূল পৰিৱেশৰ বাবেহে মানুহ হ'লো, আনকি অৱসৰ গ্ৰহণৰ পাছতো বিভিন্ন বিদ্যায়তনিক অনুশীলনত জড়িত হৈ থাকিব পাৰিছো।

আৰ্যবিদ্যাপীঠ কলেজৰ হীৰক জয়ন্তী বৰ্ষৰ উদ্‌যাপনৰ সামৰণি পৰিব ২৩ ছেপ্টেম্বৰ (২০১৮)ত। আমি এই উপলক্ষতে আৰ্যবিদ্যাপীঠৰ পৰিয়াললৈ অভিনন্দন আৰু ওলগ জনাইছো। আশা কৰিছো পণ্ডিত গিৰিধৰ শৰ্মাই ছাত্ৰ-শিক্ষকৰ মাজত যিটো যোগসূত্ৰৰ সৃষ্টি কৰিছিল, সেইটো অব্যাহত থাকিব আৰু শিক্ষানুষ্ঠানখনে অসমৰ বৌদ্ধিক জগতক আলোকিত কৰি ৰাখিব।

ফোন : ৯৪৩৫৫-৪৪২০৬